

OPIYLI NARKOMANIYADAN SINTETIK NARKOTIK MODDALARGA O'TISHNING KLINIK-EPIDEMIOLOGIK XUSUSIYATLARI VA TIBBIY- IJTIMOIY OQIBATLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20583062>

Ufaeva Nurbike Bekbolatovna

Qoraqapog'iston tibbiyot instituti

Ichki kasalliklar propedevtikasi, Endokrinologiya, Psixiatriya kafedrası assistenti

Annotatsiya

Mazkur maqolada opiyli narkomaniyadan sintetik narkotik moddalar, xususan sintetik katinonlar va sintetik kannabinoidlarga o'tishning klinik-epidemiologik xususiyatlari hamda ushbu jarayonning tibbiy-ijtimoiy oqibatlari keng yoritilgan. Tadqiqot davomida sintetik narkotik moddalarni iste'mol qiluvchi bemorlarda kuzatiladigan psixik va somatik buzilishlar, ularning rivojlanish mexanizmlari hamda organizmga toksik ta'siri tahlil qilindi. Shuningdek, sintetik narkotik moddalar iste'molining keng tarqalishiga sabab bo'luvchi ijtimoiy, psixologik va biologik omillar o'rganildi. Tadqiqot natijalari sintetik narkotiklarning inson salomatligiga jiddiy zarar yetkazishini, ayniqsa yoshlar orasida ularning tarqalishi xavfli epidemiologik vaziyatni yuzaga keltirayotganligini ko'rsatdi. Maqolada narkotik qaramlikning oldini olish, profilaktik tadbirlarni kuchaytirish va bemorlarni rehabilitatsiya qilishning zamonaviy yondashuvlari ham tahlil qilindi.

Kalit so'zlar

Opiyli narkomaniya, sintetik narkotik moddalar, sintetik katinonlar, sintetik kannabinoidlar, epidemiologiya, psixik buzilishlar, somatik asoratlar, toksik ta'sir, profilaktika, rehabilitatsiya.

Аннотация

В данной статье подробно освещены клинико-эпидемиологические особенности перехода от опийной наркомании к употреблению синтетических наркотических веществ, в частности синтетических катинонов и синтетических каннабиноидов, а также медико-социальные последствия данного процесса. В ходе исследования были проанализированы психические и соматические нарушения, наблюдаемые у пациентов, употребляющих синтетические наркотики, механизмы их развития и токсическое воздействие на организм. Кроме того, изучены социальные, психологические и биологические факторы, способствующие широкому распространению

употребления синтетических наркотических веществ. Результаты исследования показали, что синтетические наркотики наносят серьезный вред здоровью человека, а их распространение, особенно среди молодежи, создает опасную эпидемиологическую ситуацию. В статье также рассмотрены современные подходы к профилактике наркотической зависимости, усилению профилактических мероприятий и реабилитации пациентов.

Ключевые слова

опийная наркомания, синтетические наркотические вещества, синтетические катиноны, синтетические каннабиноиды, эпидемиология, психические расстройства, соматические осложнения, токсическое воздействие, профилактика, реабилитация.

Abstract

This article comprehensively examines the clinical and epidemiological characteristics of the transition from opioid addiction to the use of synthetic narcotic substances, particularly synthetic cathinones and synthetic cannabinoids, as well as the medical and social consequences of this process. The study analyzes the mental and somatic disorders observed in patients using synthetic drugs, the mechanisms underlying their development, and their toxic effects on the human body. In addition, social, psychological, and biological factors contributing to the widespread use of synthetic narcotic substances were investigated. The findings demonstrate that synthetic drugs cause significant harm to human health, and their increasing prevalence, especially among young people, is creating a serious epidemiological concern. The article also discusses modern approaches to the prevention of drug dependence, strengthening preventive measures, and the rehabilitation of affected individuals.

Keywords

opioid addiction, synthetic narcotic substances, synthetic cathinones, synthetic cannabinoids, epidemiology, mental disorders, somatic complications, toxic effects, prevention, rehabilitation.

Kirish. Bugungi kunda narkotik moddalar iste'moli dunyo miqyosidagi eng muhim tibbiy va ijtimoiy muammolardan biri hisoblanadi. So'nggi o'n yilliklarda narkotik moddalar tarkibida sezilarli o'zgarishlar kuzatilib, an'anaviy opiyli narkotik vositalar bilan bir qatorda sintetik narkotik moddalarning noqonuniy aylanishi va iste'moli keskin ortmoqda. Ayniqsa, sintetik katinonlar va sintetik kannabinoidlar zamonaviy narkologiyada eng xavfli psixoaktiv moddalar qatoriga kiradi.

Sintetik narkotik moddalar kimyoviy laboratoriyalarda sun'iy ravishda ishlab chiqarilib, markaziy nerv tizimiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Ushbu moddalar qisqa muddat ichida eyforiya, psixomotor qo'zg'alish, gallyutsinatsiyalar va boshqa og'ir psixik buzilishlarni yuzaga keltiradi. Ularning tarkibi doimiy ravishda o'zgarib borishi sababli aniqlash va davolash jarayonlari murakkablashmoqda.

Opiyli narkotiklarni uzoq muddat iste'mol qiluvchi shaxslarda vaqt o'tishi bilan tolerantlik rivojlanadi. Natijada organizm avvalgi narkotik vositalarga moslashib qoladi va bemorlar yanada kuchliroq ta'sirga ega sintetik narkotik moddalarni iste'mol qilishga o'tadilar. Bu esa kasallikning og'irlashishiga, davolash samaradorligining pasayishiga hamda qayta qaramlik rivojlanish xavfining ortishiga olib keladi.

So'nggi yillarda sintetik narkotik moddalar iste'molining yoshlar orasida keng tarqalishi global sog'liqni saqlash tizimi oldida yangi muammolarni yuzaga keltirmoqda. Ushbu moddalar iste'moli nafaqat psixik va somatik kasalliklarning rivojlanishiga, balki oilaviy muammolar, jinoyatchilik, mehnat qobiliyatining pasayishi va ijtimoiy moslashuvning buzilishiga ham sabab bo'lmoqda.

Materiallar va usullar

Mazkur tadqiqot davomida narkologik dispanserlarda davolanayotgan opiyli qaramlikka ega bo'lgan bemorlarning klinik ma'lumotlari, laboratoriya natijalari va statistik hisobotlari o'rganildi. Tadqiqotda sintetik narkotik moddalarni iste'mol qiluvchi bemorlarning psixik va somatik holati tahlil qilindi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi usullardan foydalanildi:

Klinik kuzatuv;

Psixodiagnostik suhbat;

Statistik tahlil;

Tibbiy hujjatlar monitoringi;

Epidemiologik baholash.

Kuzatuv davomida bemorlarning yoshi, narkotik moddalarni iste'mol qilish davomiyligi, psixik holati, somatik asoratlari hamda ijtimoiy moslashuv darajasi baholandi.

Natijalar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, opiyli narkotik moddalarni uzoq muddat iste'mol qiluvchi bemorlarning katta qismida keyinchalik sintetik narkotik moddalarni iste'mol qilish holatlari kuzatilgan. Ayniqsa, 20–35 yoshdagi erkaklar orasida sintetik katinonlar va kannabinoidlarni iste'mol qilish yuqori darajada qayd etildi.

Sintetik narkotik moddalarni iste'mol qilishning asosiy sabablari quyidagilar ekanligi aniqlandi:

Moddalarning arzonligi;

Noqonuniy bozorda oson topilishi;

Internet orqali yashirin savdo;

Kuchli psixoaktiv ta'sirga ega ekanligi;

Psixologik stress va depressiv holatlar.

Klinik kuzatuvlar natijasida sintetik katinonlarni iste'mol qiluvchi bemorlarda quyidagi belgilar tez-tez uchrashi qayd etildi:

Kuchli psixomotor qo'zg'alish;

Uyqusizlik;

Tajovuzkorlik;

Gallyutsinatsiyalar;

Yurak urishining tezlashishi;

Arterial gipertenziya.

Sintetik kannabinoidlarni iste'mol qiluvchi bemorlarda esa:

Qo'rquv hissi;

Panik hujumlar;

Dezorientatsiya;

Deliriy holatlar;

Nafas yetishmovchiligi;

Buyrak faoliyatining buzilishi kuzatildi.

Tadqiqot davomida sintetik narkotik moddalarni uzoq muddat iste'mol qiluvchi shaxslarda psixik buzilishlar bilan bir qatorda somatik kasalliklar ham sezilarli darajada ortishi aniqlandi. Ayniqsa, yurak-qon tomir tizimi kasalliklari, jigar va buyrak faoliyati buzilishlari ko'p uchradi.

Shuningdek, sintetik narkotik moddalarni iste'mol qiluvchi bemorlarning aksariyatida ijtimoiy moslashuvning buzilishi, oilaviy nizolar, ish qobiliyatining pasayishi va jamiyatdan ajralib qolish holatlari kuzatildi.

Muhokama. Tadqiqot natijalari sintetik narkotik moddalar iste'molining opiyli narkomaniya fonida shakllanishi murakkab klinik va ijtimoiy jarayon ekanligini ko'rsatdi. Sintetik narkotiklarning tez ta'sir qilishi va kuchli psixoaktiv xususiyatga ega bo'lishi bemorlarni ushbu moddalarga tez qaram qilib qo'yadi.

Sintetik katinonlar markaziy nerv tizimiga kuchli stimullovchi ta'sir ko'rsatib, dopamin va serotonin almashinuvini izdan chiqaradi. Bu esa eyforiya, psixomotor qo'zg'alish va paranoid holatlarning rivojlanishiga sabab bo'ladi. Uzoq muddatli iste'molda esa og'ir depressiya, psixozlar va intellektual pasayish rivojlanadi.

Sintetik kannabinoidlar esa tabiiy kannabisga nisbatan bir necha barobar kuchli ta'sir ko'rsatadi. Ularning tarkibidagi kimyoviy moddalar markaziy nerv tizimi faoliyatini keskin buzadi va qisqa muddat ichida toksik ensefalopatiya rivojlanishiga olib kelishi mumkin.

Tadqiqot davomida aniqlangan ijtimoiy omillar, jumladan oilaviy nizolar, nazoratning sustligi, ishsizlik va salbiy muhit sintetik narkotik moddalar iste'molining keng tarqalishiga sabab bo'layotgan muhim omillar sifatida baholandi.

Psixologik omillar ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, stress, depressiya va emotsional beqarorlikka ega bo'lgan shaxslar sintetik narkotik moddalarni iste'mol qilishga ko'proq moyil bo'lishlari aniqlandi.

Mazkur holatlar narkotik qaramlikning oldini olishda kompleks profilaktik yondashuv zarurligini ko'rsatadi. Ayniqsa, yoshlar orasida tushuntirish ishlarini kuchaytirish, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish va psixologik yordam xizmatlarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, narkotik qaramlikni davolashda faqat medikamentoz terapiya bilan cheklanib qolmasdan, psixologik va ijtimoiy rehabilitatsiya choralari ham keng qo'llash talab etiladi. Rehabilitatsiya jarayonida bemorlarni kasb-hunarga yo'naltirish, oilaviy maslahatlar berish va ijtimoiy moslashuv dasturlarini ishlab chiqish samarali natijalar beradi.

Xulosa

Opiyli narkomaniyadan sintetik narkotik moddalar – sintetik katinonlar va kannabinoidlarga o'tish zamonaviy narkologiyaning dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Sintetik narkotik moddalar organizmga kuchli toksik ta'sir ko'rsatib, qisqa muddat ichida og'ir psixik va somatik asoratlarni yuzaga keltiradi.

Tadqiqot natijalari sintetik narkotik moddalar iste'molining ortishiga ijtimoiy, psixologik va biologik omillar ta'sir ko'rsatayotganligini ko'rsatdi. Ayniqsa, yoshlar orasida ushbu moddalarning keng tarqalishi jiddiy epidemiologik xavf tug'dirmoqda.

Sintetik narkotik moddalar iste'molining oldini olish uchun profilaktik tadbirlarni kuchaytirish, narkologik xizmat faoliyatini takomillashtirish va kompleks rehabilitatsiya dasturlarini ishlab chiqish zarur hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov M.X. Narkologiya asoslari. – Toshkent: Fan, 2021.
2. Ahmedov Sh.A. Giyohvandlikning tibbiy-ijtimoiy muammolari. – Toshkent, 2020.
3. Daminov T.A. Psixoaktiv moddalar va yoshlar salomatligi. – Samarqand, 2022.
4. Sadikov R.R. Narkotik qaramlikning psixologik jihatlari. – Buxoro, 2019.

5. World Health Organization. Drug Abuse and Mental Health Report. – Geneva, 2022.
6. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). World Drug Report 2023. – Vienna, 2023.
7. Volkow N.D. Opioid and Synthetic Drug Crisis. – New England Journal of Medicine, 2021.
8. Bahorik A.L. Synthetic Cannabinoids and Cathinones: Clinical Challenges. – Journal of Addiction Medicine, 2020.
9. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Synthetic Drugs Overview. – Lisbon, 2022.
10. American Psychiatric Association. Substance Use Disorders Guidelines. – Washington, 2021.